

هفتاد عنصر ضروری در وبگاه کتابخانه‌های دانشگاهی

■ یزدان منصوریان^۱

عضو هیئت علمی دانشگاه تربیت معلم تهران

چکیده: مقاله حاضر با بررسی و مرور آثار موجود در حوزه طراحی و ارزیابی وبگاه کتابخانه‌ها، به معرفی مهم‌ترین مؤلفه‌های معمول در وبگاه کتابخانه‌های دانشگاهی می‌پردازد. این مؤلفه‌ها، که بیشترین عمومیت و کاربرد را در وبگاه کتابخانه‌ها دارند، به هفت گروه اصلی تقسیم شده‌اند. در ادامه، در هر دسته حداقل ۱۰ عنصر اساسی معرفی شده که مجموعاً هفتاد عنصر را دربرمی‌گیرد. هفت مقوله اصلی در این زمینه عبارتند از: عناصر ضروری در معرفی کتابخانه، عناصر ضروری برای ایفای نقش ارتباطی وبگاه، عناصر ضروری از نظر دسترسی به منابع موجود در کتابخانه، عناصر ضروری برای دسترسی به منابع مرتبط خارج از کتابخانه، عناصر ضروری برای همکاری‌های بین کتابخانه‌ای، اشتراک منابع و خدمات اطلاع‌رسانی، عناصر کاربرپذیری در وبگاه، و سرانجام عناصر تکمیلی محتوایی و ساختاری. مقاله حاضر می‌تواند به عنوان یک سیاهه وارسی اولیه در طراحی و ارزیابی وبگاه کتابخانه‌های دانشگاهی، مورد استفاده طراحان وبگاه‌ها و پژوهشگران این حوزه قرار گیرد.

کلیدواژه‌ها: وبگاه کتابخانه، ارزیابی وبگاه‌ها، طراحی صفحات وب، خدمات اطلاع‌رسانی الکترونیکی

مقدمه

وبگاه^۲ هر کتابخانه همچون پنجره‌ای است که در دنیای مجازی به روی آن گشوده شده است. بر اساس جایگاه و کاربرد این پنجره، می‌توان کتابخانه‌ها را به سه دسته تقسیم کرد. گروه نخست، شامل کتابخانه‌هایی است که این پنجره برایشان فقط جنبه تزئینی دارد، و هنوز کاربرد مشخصی برای آن تعریف نشده است. گروه دوم، اصلاً پنجره‌ای تحت عنوان وبگاه در دنیای مجازی ندارد، که نگران تزئینی بودن یا نبودنش باشد. اما در گروه سوم، این پنجره مجازی کاربردهایی کاملاً واقعی و جدی دارد، و بسیاری از امور جاری و مهم کتابخانه از طریق آن انجام می‌شود. این مقاله به معرفی ویژگی‌ها و عناصری می‌پردازد که وبگاه یک کتابخانه دانشگاهی را از حالت تزئینی در گروه نخست، به شکل کاربردی در گروه سوم تبدیل می‌کند. هر چند، این مقاله به معرفی عناصر ضروری در وبگاه کتابخانه‌های دانشگاهی می‌پردازد، بخش عمده‌ای از آن در انواع کتابخانه‌ها عمومیت دارد. با این حال، نویسنده تلاش کرده با محدود کردن مقاله به یک نوع از کتابخانه‌ها، کاربردی بودن محتوای آن را افزایش دهد. خوشبختانه تا کنون آثار متعددی در این زمینه در مجلات داخلی (مثل: عصاره و پایی، ۱۳۸۷؛ یوسفی فرد، ۱۳۸۵؛ فرج پهلوی و صابری، ۱۳۸۴؛ منصوریان، ۱۳۷۹؛ والی، ۱۳۷۹ و مک‌گچین، ۱۳۷۸)، و مجلات بین‌المللی (چیو و دیگران، ۲۰۰۹ و ۲۰۱۰)^۳ منتشر شده، که خوانندگان علاقه‌مند می‌توانند برای کسب اطلاعات بیشتر به آنها مراجعه

کنند. برخی از این آثار بیشتر جنبه عمومی دارند و به مسائلی بنیادی و پایه در طراحی وبگاه می‌پردازند، که می‌تواند در هر سایتی به آنها توجه شود (مثل: راوارد، ۲۰۰۱؛ بکر، ۲۰۰۲؛ سافر، ۲۰۰۶؛ رابرتسون، ۲۰۰۷؛ بارکر و سافین، ۲۰۰۹ و استیون، ۲۰۰۹)^۴.

همچنین، به دلیل اهمیت این موضوع، تا کنون کتاب‌های مستقلی نیز در این زمینه به چاپ رسیده، که می‌توانند مورد توجه علاقه‌مندان قرار گیرند (راسکین، ۲۰۰۰؛ نیلسن، ۱۹۹۹ و ۲۰۰۰؛ جورج، ۲۰۰۸)^۵. در مجموع، آنچه در این مقاله آمده حاصل جمع‌بندی و برداشت نهایی نویسنده از مطالب موجود در این حوزه، همراه با نظر کلی او در این زمینه است. این مقاله می‌تواند به عنوان یک سیاهه وارسی اولیه^۶ در طراحی و ارزیابی وبگاه^۷ کتابخانه‌های دانشگاهی، مورد استفاده طراحان وبگاه‌ها و پژوهشگران این حوزه قرار گیرد. در این مقاله، مهم‌ترین عناصر ضروری در وبگاه کتابخانه‌ها به هفت گروه اصلی تقسیم شده‌اند، و در هر دسته حداقل ۱۰ عنصر معرفی شده که مجموعاً هفتاد مؤلفه را دربرمی‌گیرد. مقاله حاضر به هیچ وجه ادعایی بر جامعیت و مانعیت عناصر معرفی شده در این اثر ندارد. بدیهی است که از زوایای مختلف می‌توان عناصر موجود را دسته‌بندی کرد و به نتایج متفاوتی رسید. با این حال، در اینجا سعی شده به مؤلفه‌ها و عناصری اشاره شود که بیشترین عمومیت و کاربرد را دارند. هفت مقوله اصلی در این زمینه عبارتند از: عناصر ضروری در معرفی کتابخانه، عناصر ضروری در ایفای نقش ارتباطی وبگاه کتابخانه، عناصر

ویژه، فرم‌های آماده ارسال پرسش، میز مرجع الکترونیکی، و امکانات خاص ارتباط دور برد.

عناصر ضروری در وبگاه از نظر دسترسی به منابع موجود در کتابخانه

یکی از مهم‌ترین وظایف وبگاه هر کتابخانه مربوط به امکاناتی است که از طریق آن، دسترسی به مجموعه منابع موجود در کتابخانه فراهم می‌شود. کاربران انتظار دارند دسترسی به خدمات برخط (پیوسته)، آنان را تا حد ممکن از حضور فیزیکی در کتابخانه بی‌نیاز سازد. معمول‌ترین امکان در این زمینه، دسترسی برخط به فهرست کتابخانه است. اغلب این فهرست‌ها فقط اطلاعات کتاب‌شناختی آثار را ارائه می‌دهند، اما حرکت به سوی دسترسی به متن کامل منابع نیز مدتی است شروع شده و در بسیاری از کتابخانه‌های دانشگاهی دنبال می‌شود. همانطور که در جدول ۳ آمده است، مهم‌ترین عناصر در این زمینه عبارتند از: دسترسی به فهرست برخط، جست‌وجوی ساده کتاب‌شناختی، جست‌وجوی پیشرفته کتاب‌شناختی، جست‌وجو در منابع تمام متن، منابع دیداری و شنیداری، دسترسی به منابع مرجع، دسترسی به پایندها، دسترسی به پایان‌نامه‌ها، دسترسی به منابع آرشیوی، و دسترسی به منابع خاص.

عناصر ضروری در وبگاه برای دسترسی به منابع مرتبط خارج از کتابخانه

وبگاه کتابخانه نه تنها منبعی برای دسترسی به منابع موجود در کتابخانه است، بلکه باید بتواند به مدد فناوری پیوند در وب (لینک)، به عنوان دروازه‌ای برای دسترسی به منابع خارج از کتابخانه عمل کند. بنابراین، کاربران باید بتوانند از طریق وبگاه یک کتابخانه دانشگاهی به طیف گسترده‌ای از منابع موجود در محیط وب دسترسی یابند. کتابداران می‌توانند با بهره‌مندی از تخصص خود در زمینه ارزیابی منابع تحت وب، بهترین و معتبرترین آثار را در حوزه‌های مختلف، شناسایی و در اختیار کاربران قرار دهند. عناصر اساسی در این بخش که در جدول ۴ نیز به آنها اشاره شده است، عبارتند از: پیوند با کتابخانه‌های مشابه، پیوند با راهنماهای موضوعی، پیوند با پایگاه‌های الکترونیکی، پیوند

ضروری از نظر دسترسی به منابع موجود در کتابخانه، عناصر ضروری برای دسترسی به منابع مرتبط خارج از کتابخانه، عناصر ضروری برای همکاری‌های بین کتابخانه‌ای، اشتراک منابع و خدمات اطلاع‌رسانی، عناصر کاربرپذیری، و سرانجام عناصر تکمیلی محتوایی و ساختاری.

عناصر ضروری در معرفی کتابخانه

نخستین وظیفه وبگاه هر کتابخانه معرفی موجز و دقیق آن کتابخانه است. معمولاً در اولین بازدید وبی پرسش‌هایی متداول در ذهن کاربران شکل می‌گیرد، که انتظار دارند وبگاه به آنها پاسخ گوید. پرسش‌هایی که اغلب به تاریخچه و سابقه کتابخانه، بزرگی و تنوع مجموعه آن و مواردی از این دست مربوط می‌شود. بر این اساس، همانطور که در جدول ۱ آمده است، عناصر ضروری در معرفی کتابخانه عبارتند از: معرفی اجمالی و تاریخچه، چارت سازمانی و بیانیه رسالت،^۸ ارتباط کتابخانه با سازمان مادر، معرفی جامعه استفاده‌کننده، قوانین عضویت و تعداد اعضا، معرفی مجموعه منابع، معرفی خدمات معمول و پایه، معرفی بخش‌های کتابخانه، ساعات ارائه خدمات، و مشخصات خاص کتابخانه.

عناصر ضروری در ایفای نقش ارتباطی وبگاه کتابخانه

وبگاه هر کتابخانه علاوه بر نقشی که در ارائه اطلاعات ایفا می‌کند، باید بتواند نقشی ارتباطی برای کاربران ایفا کند. این نقش ارتباطی، خود وجه متفاوتی دارد. مثلاً یکی از این وجوه مربوط به نقشی است که وبگاه می‌تواند در برقراری ارتباط میان کاربران و کتابداران در محیط واقعی و مجازی ایفا کند. مثلاً، درج نشانی پستی کتابخانه و شماره تلفن آن، گرچه در محیط مجازی ارائه می‌شود، امکان ارتباط این دو گروه را در محیط واقعی نیز فراهم می‌آورد. همانطور که در جدول ۲ آمده است، مهم‌ترین عناصر ضروری در این بخش عبارتند از: نشانی پستی کتابخانه، شماره تلفن و دورنما، نشانی پست الکترونیکی، نقشه منطقه یا نقشه گوگل، معرفی امکانات تردد عمومی، پارکینگ برای کاربران، بخش اعلانات و پیام‌های

جدول ۱. عناصر ضروری برای معرفی کتابخانه در وبگاه آن

عناصر	توضیحات
معرفی اجمالی و تاریخچه	آیا کتابخانه همراه با تاریخچه‌ای مختصر از پیدایش آن در سایت معرفی شده است؟
چارت سازمانی و بیانیه رسالت	آیا تصویری از چارت سازمانی و خلاصه بیانیه رسالت کتابخانه ارائه شده است؟
ارتباط کتابخانه با سازمان مادر	آیا ارتباط سازمانی کتابخانه با سازمان مادر خود به روشنی ترسیم شده است؟
معرفی جامعه استفاده‌کننده	آیا اطلاعات کافی در خصوص کاربران هدف کتابخانه و ویژگی‌های آنان موجود است؟
قوانین عضویت و تعداد اعضا	آیا مقررات عضویت در کتابخانه همراه با آماری از تعداد اعضا ارائه شده است؟
معرفی مجموعه منابع	آیا آماری از مجموعه منابع کتابخانه اعم از چاپی و غیرچاپی در سایت موجود است؟
معرفی خدمات معمول و پایه	آیا مهم‌ترین خدمات کتابخانه و شرایط برخورداری از آنها معرفی شده‌اند؟
معرفی بخش‌های کتابخانه	آیا بخش‌های اصلی کتابخانه و شرح مختصری از وظایف هر کدام ارائه شده است؟
ساعات ارائه خدمات	آیا ساعات ارائه خدمات در روزهای معمول هفته و مناسبت‌های خاص سال قید شده است؟
مشخصات خاص کتابخانه	آیا وجه یا وجوه متمایز کننده‌ای در کتابخانه وجود دارد که باید در سایت ذکر شود؟

معرفی کتابخانه و ارائه تصویری کلی از آن

در این مقاله،

مهم‌ترین عناصر

ضروری در وبگاه

کتابخانه‌ها به هفت

گروه اصلی تقسیم

شده‌اند، و در هر

دسته حداقل ۱۰

عنصر معرفی شده که

مجموعاً هفتاد مؤلفه را

در برمی‌گیرد

جدول ۲. عناصر ضروری در ایفای نقش ارتباطی وبگاه کتابخانه

توضیحات	عنصر	ایفای نقش ارتباطی وبگاه
آیا نشانی دقیق پستی کتابخانه همراه با کدپستی در وبگاه آن درج شده است؟	نشانی پستی کتابخانه	
آیا شماره تلفن و شماره دورنمای بخش‌های مختلف کتابخانه در وبگاه موجود است؟	شماره تلفن و دورنما	
آیا نشانی پست الکترونیکی بخش‌های مختلف کتابخانه در وبگاه وجود دارد؟	نشانی پست الکترونیکی	
آیا تصویری از نقشه محل استقرار کتابخانه برای سهولت دسترسی به آن موجود است؟	نقشه منطقه یا نقشه گوگل	
آیا اطلاعات لازم برای تردد با وسایل نقلیه عمومی به سمت کتابخانه وجود دارد؟	معرفی امکانات تردد عمومی	
آیا اطلاعات پارکینگ برای کاربران وجود دارد؟	پارکینگ برای کاربران	
آیا بخشی برای اعلام پیام‌های ویژه در مورد رخدادهای جاری کتابخانه وجود دارد؟	بخش اعلانات و پیام‌های ویژه	
آیا فرم‌های آماده ارسال پرسش‌های احتمالی کاربران پیش‌بینی شده است؟	فرم‌های آماده ارسال پرسش	
آیا امکان طرح پرسش‌های مرجع از طریق وبگاه کتابخانه وجود دارد؟	میز مرجع الکترونیکی	
آیا به امکانات خاص ارتباطی مثل دسترسی بی‌سیم به اینترنت اشاره شده است؟	امکانات خاص ارتباط دوربرد	

به دلیل گسترش روزافزون منابع از یک سو و تنوع نیازهای کاربران از سویی دیگر، امروزه هیچ کتابخانه‌ای در دنیا نمی‌تواند به تنهایی و بی‌نیاز از سایر مراکز اطلاع‌رسانی پاسخگوی نیازهای اطلاعاتی کاربران خود باشد

جاری، خدمات اشاعه اطلاعات گزیده، اخبار و رویدادهای کتابخانه، اطلاعات پژوهشی، اطلاعات آموزشی، دسترسی به راهنماهای محلی، و معرفی بخش‌های مرتبط دانشگاه.

عناصر کاربردی‌پذیری در وبگاه کتابخانه

در طراحی وبگاه کتابخانه‌ها نظیر طراحی هر سایت دیگر توجه به اصول کاربردی‌پذیری^{۱۰} اهمیت ویژه‌ای دارد. به بیان دیگر، توجه به این اصول در جذب مخاطب برای وبگاه نقش قابل توجهی ایفا می‌کند. مهم‌ترین نکات در این زمینه در جدول ۶ آمده و عبارتند از: تدوین نقشه سایت (نمایه)، ذکر تاریخ آخرین ویرایش، استفاده از عناوین معنادار، اطمینان از پایداری پیوندها، استفاده مناسب از تصاویر، یکدستی در فونت متن، سهولت گردش در سایت، قابلیت چاپی وبگاه، سازگاری با مرورگرها، و نمایش یکسان با تغییر در وضوح تصویر نمایشگر.

با مراکز اطلاع‌رسانی، پیوند با موتورهای کاوش، پیوند با رساله‌های الکترونیکی، پیوند با مراکز پژوهشی، پیوند با منابع دسترسی آزاد، پیوند با کتاب‌های الکترونیکی و پیوند با سایر منابع مرتبط. عناصر ضروری برای همکاری‌های بین کتابخانه‌ای، اشتراک منابع و خدمات اطلاع‌رسانی

به دلیل گسترش روزافزون منابع از یک سو و تنوع نیازهای کاربران از سویی دیگر، امروزه هیچ کتابخانه‌ای در دنیا نمی‌تواند به تنهایی و بی‌نیاز از سایر مراکز اطلاع‌رسانی پاسخگوی نیازهای اطلاعاتی کاربران خود باشد. از این رو، همکاری‌های بین کتابخانه‌ای و اشتراک منابع^۹ از ضروریات اجتناب‌ناپذیرند. وبگاه کتابخانه باید بتواند در این زمینه نیز به عنوان ابزاری کارآمد ایفای نقش کند. بر این اساس، مهم‌ترین عناصر در این خصوص عبارتند از: دسترسی به فهرستگان‌ها، پیوند با کتابخانه‌های اقماری، خدمات تحویل مدرک، خدمات آگاهی‌رسانی

جدول ۳. عناصر ضروری در وبگاه از نظر دسترسی به منابع موجود در کتابخانه

توضیحات	عنصر	دسترسی به منابع موجود در کتابخانه
آیا از طریق وبگاه کتابخانه امکان اتصال به فهرست پیوسته عمومی آن وجود دارد؟	دسترسی به فهرست برخط	
آیا امکان جست‌وجوی ساده و سریع اطلاعات کتاب‌شناختی پیش‌بینی شده است؟	جست‌وجوی ساده کتاب‌شناختی	
آیا امکان جست‌وجوهای ترکیبی و پیشرفته در اطلاعات کتاب‌شناختی وجود دارد؟	جست‌وجوی پیشرفته کتاب‌شناختی	
آیا مجموعه‌ای از منابع تمام متن الکترونیکی در وبگاه قرار گرفته است؟	جست‌وجو در منابع تمام متن	
آیا پیوندی بین منابع دیداری و شنیداری کتابخانه و وبگاه آن وجود دارد؟	منابع دیداری و شنیداری	
آیا کاربران می‌توانند از طریق وبگاه به حداقل بخشی از منابع مرجع دست یابند؟	دسترسی به منابع مرجع	
آیا امکان دسترسی به پایندهای الکترونیکی در وبگاه پیش‌بینی شده است؟	دسترسی به پایندها	
آیا دسترسی به محتوای الکترونیکی پایان‌نامه‌ها از طریق وبگاه میسر است؟	دسترسی به پایان‌نامه‌ها	
آیا حداقل بخشی از منابع آرشیوی کتابخانه به صورت الکترونیکی تبدیل شده‌اند؟	دسترسی به منابع آرشیوی	
آیا مجموعه‌های خاصی در کتابخانه وجود دارد که به شکل الکترونیکی درآمده باشد؟	دسترسی به منابع خاص	

جدول ۴. عناصر ضروری در وبگاه برای دسترسی به منابع مرتبط خارج از کتابخانه

عناصر	توضیحات
پیوند با کتابخانه‌های مشابه	آیا پیوندهای وبی به کتابخانه‌های مشابه برقرار شده است؟
پیوند با راهنماهای موضوعی	آیا در سایت، راهنماهای موضوعی مورد نیاز کاربران تهیه و تدوین شده‌اند؟
پیوند با پایگاه‌های الکترونیکی	آیا پیوندهای لازم با پایگاه‌های اطلاعاتی مورد نیاز کاربران وجود دارد؟
پیوند با مراکز اطلاع‌رسانی	آیا کاربران می‌توانند از طریق سایت کتابخانه به مراکز اطلاع‌رسانی ملی دست یابند؟
پیوند با موتورهای کاوش	آیا فهرستی از بهترین موتورهای کاوش همراه با مشخصات آنها تهیه شده است؟
پیوند با رساله‌های الکترونیکی	آیا کاربران می‌توانند از طریق سایت به منابع مربوط به رساله‌های علمی دست یابند؟
پیوند با مراکز پژوهشی	آیا فهرستی از مراکز پژوهشی مرتبط با نیاز کاربران همراه پیوندهای لازم ارائه شده است؟
پیوند با منابع دسترسی آزاد	آیا گزیده‌ای از منابع دسترسی آزاد در وبگاه معرفی شده‌اند؟
پیوند با کتاب‌های الکترونیکی	آیا پیوندهای لازم با گزیده‌ای از پایگاه‌های کتاب‌های الکترونیکی برقرار شده است؟
پیوند با سایر منابع مرتبط	آیا طراح سایت با توجه به نیازهای خاص کاربران سایت‌های مفید را معرفی کرده است؟

دسترسی به منابع مرتبط خارج از کتابخانه

یکی از مهم‌ترین وظایف وبگاه هر کتابخانه مربوط به امکاناتی است که از طریق آن، دسترسی به مجموعه منابع موجود در کتابخانه فراهم می‌شود. کاربران انتظار دارند دسترسی به خدمات برخط (پیوسته)، آنان را تا حد ممکن از حضور فیزیکی در کتابخانه بی‌نیاز سازد

موارد مطرح شده پرداخت. بر این اساس، امید است خوانندگان محترم با دنبال کردن مطالب در فهرست منابع و سایر آثار مشابه به اطلاعات تکمیلی در این زمینه توجه کنند. ضمناً در پیوست مقاله نشانی وبگاه ۲۰ کتابخانه دانشگاهی در ایران و جهان به عنوان یک نمونه تصادفی آمده است. تنها معیاری که در انتخاب این کتابخانه‌ها رعایت شده، و این نمونه را از حالت کاملاً تصادفی خارج می‌سازد، شهرت و پراکندگی جغرافیایی کتابخانه‌های موجود در این فهرست است. به جز این، شاخص دیگری در انتخاب این نمونه مد نظر نبوده است، و تنوع ساختار این وبگاه‌ها می‌تواند زمینه‌ساز مقایسه محتوا و ساختار آنها باشد. بر این اساس، پیشنهاد می‌شود دانشجویان علاقه‌مند در این زمینه با مراجعه به این سایت‌ها و بررسی محتوای هر یک، به مقایسه ویژگی‌های آنها بپردازند. همچنین، می‌توان به عنوان یک تمرین پژوهشی ساده، با استفاده از سیاه‌واری این مقاله و هفتاد مؤلفه آن، به ارزیابی و رتبه‌بندی گزیده‌ای از وبگاه‌های

عناصر تکمیلی محتوایی و ساختاری در وبگاه کتابخانه

علاوه بر موارد مطرح شده در بخش‌های قبل، می‌توان به نکاتی دیگر اشاره کرد، که در بهبود کیفیت ارائه اطلاعات سایت کتابخانه‌ها مؤثرند. گزیده‌ای از این مؤلفه‌ها در جدول ۷ آمده و عبارتند از: پرسش‌های متداول کاربران^{۱۱}، آرشیو خبرنامه الکترونیکی، تازه‌های سایت و کتابخانه، تسهیلات برای کاربران ویژه، فرم نظرخواهی از کاربران، پیدایی سایت در محیط وب، سرعت بارگذاری مطالب^{۱۲}، نشانی وبی متناسب با کتابخانه، نسخه بدون تصویر (متنی) و معرفی برنامه‌های آینده.

سخن پایانی

آنچه در این مقاله کوتاه مطرح شد، گزیده‌ای از مهم‌ترین عناصر و مؤلفه‌های اساسی در تدوین وبگاه کتابخانه‌های دانشگاهی بود. بی‌تردید با توجه به حجم مختصر مقاله حاضر، نمی‌توان با جزئیات کامل به تمام

جدول ۵. عناصر ضروری برای همکاری‌های بین کتابخانه‌ای، اشتراک منابع و خدمات اطلاع‌رسانی

عناصر	توضیحات
دسترسی به فهرستگان‌ها	آیا پیوندها لازم برای جست‌وجو در فهرستگان‌های دانشگاهی در وبگاه وجود دارد؟
پیوند با کتابخانه‌های اقماری	آیا اطلاعات مربوط به کتابخانه‌های اقماری مرتبط با هم، در وبگاه وجود دارد؟
خدمات تحویل مدرک	آیا اطلاعات مربوط به خدمات تحویل مدرک ارائه شده است؟
خدمات آگاهی‌رسانی جاری	آیا گزیده‌ای از اطلاعات پژوهشی جاری در اختیار کاربران وبگاه قرار می‌گیرد؟
خدمات اشاعه اطلاعات گزیده	آیا امکان استفاده از خدمات اشاعه گزینشی اطلاعات پیش‌بینی شده است؟
اخبار و رویدادهای کتابخانه	آیا اخبار مربوط به رخداد‌های مورد توجه کاربران از طریق سایت منتشر می‌شود؟
اطلاعات پژوهشی	آیا گزیده از منابع پژوهشی، نظیر روش‌های تحقیق در سایت موجود است؟
اطلاعات آموزشی	آیا اطلاعات مورد نیاز دانشجویان برای بهبود یادگیری خود در سایت ارائه شده است؟
دسترسی به راهنماهای محلی	آیا پیوندهای لازم به راهنماهای موضوعی و جغرافیایی در سایت برقرار شده است؟
معرفی بخش‌های مرتبط دانشگاه	آیا پیوند به بخش‌های مرتبط به کتابخانه نظیر معاونت پژوهشی وجود دارد؟

همکاری‌های بین کتابخانه‌ای، اشتراک منابع و خدمات اطلاع‌رسانی

جدول ۶. گزیده‌ای از عناصر مرتبط با کاربرپذیری در وبگاه کتابخانه

عناصر کاربرپذیری در وبگاه کتابخانه	عنصر	توضیحات
	تدوین نقشه سایت (نمایه)	آیا برای دسترسی سریع، نمایه‌ای القبایی از اجزاء و عناصر اصلی سایت تدوین شده است؟
	ذکر تاریخ آخرین ویرایش	آیا تاریخ آخرین تغییرات در هر بخش به‌طور مجزا در صفحات قید شده است؟
	استفاده از عناوین معنادار	آیا برای هر صفحه از سایت عنوانی که برای کاربران آشنا باشد انتخاب شده است؟
	اطمینان از پایداری پیوندها	آیا به‌طور مرتب درستی و ثبات پیوندهای موجود به صفحات مختلف بررسی می‌شود؟
	استفاده مناسب از تصاویر	آیا از تصاویر و رنگ‌های متناسب با بخش‌های مختلف استفاده شده است؟
	یکدستی در فونت متن	آیا فونت استفاده شده از نظر نوع و اندازه در تمام صفحات یکسان است؟
	سهولت گردش در سایت	آیا با برقراری پیوندهای لازم، امکان حرکت در بخش‌های مختلف سایت موجود دارد؟
	قابلیت چاپی وبگاه	آیا در صورت نیاز امکان چاپ صفحات بدون به هم ریختن ساختار صفحه وجود دارد؟
	سازگاری با مرورگرها	آیا سایت کتابخانه در مرورگرهای مختلف به یک شکل نمایش داده می‌شود؟
	نمایش یکسان با تغییر در وضوح تصویر نمایشگر	آیا با تغییر وضوح تصویر نمایشگر رایانه ساختار اولیه صفحه حفظ می‌شود؟

وبگاه کتابخانه نه تنها منبعی برای دسترسی به منابع موجود در کتابخانه است، بلکه باید بتواند به مدد فناوری پیوند در وب (لینک)، به عنوان دروازه‌ای برای دسترسی به منابع خارج از کتابخانه عمل کند

جدول ۷. عناصر تکمیلی محتوایی و ساختاری در وبگاه کتابخانه

عناصر تکمیلی محتوایی و ساختاری	عنصر	توضیحات
	پرسش‌های متداول کاربران	آیا فهرستی از پرسش‌های متداول کاربران همراه با پاسخ هر یک وجود دارد؟
	آرشیو خبرنامه الکترونیکی	آیا کتابخانه خبرنامه الکترونیکی خود را برای کاربران ارسال می‌کند و آرشیو شماره‌های قبل را از طریق وبگاه دسترسی‌پذیر ساخته است؟
	تازه‌های سایت و کتابخانه	آیا تازه‌های سایت و تازه‌های کتابخانه به نحوی جذاب در سایت دیده می‌شوند؟
	تسهیلات برای کاربران ویژه	آیا اطلاعات مورد نیاز کاربران با نیازهای ویژه (مثل معلولان) در سایت وجود دارد؟
	فرم نظرخواهی از کاربران	آیا فرم آماده‌ای برای انتقادات و پیشنهادات کاربران در سایت تدوین شده است؟
	پیدایی سایت در محیط وب	آیا سایت کتابخانه به سادگی از طریق ابزارهای جست‌وجو در وب یافت می‌شود؟
	سرعت بارگذاری مطالب	آیا حجم مطالب به‌گونه‌ای هست که امکان بارگذاری سریع سایت را میسر سازد؟
	نشانی وبی متناسب با کتابخانه	آیا نشانی URL وبگاه با نوع کتابخانه و وابستگی سازمانی آن ارتباط دارد؟
	نسخه بدون تصویر (متنی)	آیا برای دسترسی سریع‌تر به محتوای سایت، نسخه بدون تصویر ایجاد شده است؟
	معرفی برنامه‌های آینده	آیا برای اطلاع کاربران، برنامه‌های آتی توسعه کتابخانه در سایت معرفی شده است؟

9. Interlibrary Cooperation and Resource Sharing

کتابخانه‌های دانشگاهی پرداخت.

10. Website Usability

11. Frequently Asked Questions (FAQ)

12. Upload Speed

پی‌نوشت‌ها

مأخذ

۱. فرج پهلوی، عبدالحسین و صابری، مریم (۱۳۸۴). «ویژگی‌های ساختاری و محتوایی صفحات خانگی کتابخانه‌های دانشگاهی ایران در مقایسه با صفحات خانگی کتابخانه‌های دانشگاهی کشورهای امریکا، کانادا و استرالیا»، فصلنامه علوم و فناوری اطلاعات، دوره ۲۱، ش ۲، صص ۱-۲۳.
۲. عصاره، فریده و پاپی، زینب (۱۳۸۷). «ارزیابی کیفیت تارنما (وبگاه)‌های کتابخانه‌های دانشگاه‌های دولتی ایران به منظور ارائه پیشنهادهایی در جهت ارتقاء کیفیت آنها»، فصلنامه علوم و فناوری

1. mansourian@tmu.ac.ir

2. Website

3. Chiou, et al 2009 and 2010

4. Raward, 2001; Becker, 2002; Saffer, 2006; Robertson, 2007; Barker and Saifon, 2009; Steven, 2009

5. Raskin, 2000; Neilsen, 1999 and 2000 and George, 2008

6. Initial Checklist

7. Website Design and Evaluation

8. Mission Statement

Available: <http://ls.berkeley.edu/lscr/advice/web/design> (Accessed 10 June 2010)

18. Saffer, D. (2006). *Designing for Interaction: Creating Innovative Applications and Devices* (2nd Edition) Peachpit Press.

19. Steven, A. (2009) *Features of a Good Website Design* [on line] Available: <http://ezinearticles.com/?Features-of-a-Good-Website-Design&id=2715681> (accessed 10 June 2010)

پیوست

گزیده‌ای از نشانی وبگاه‌های تعدادی از کتابخانه‌های دانشگاهی در ایران و جهان، به منظور مقایسه ویژگی‌های آنها:

۱. کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه تهران. <http://library.ut.ac.ir/persian/home>

۲. کتابخانه مرکزی دانشگاه تربیت مدرس. <http://www.modares.ac.ir/page/systems/index/library>

۳. مرکز اطلاع‌رسانی و کتابخانه مرکزی دانشگاه فردوسی مشهد <http://c-library.um.ac.ir>

۴. کتابخانه مرکزی دانشگاه اصفهان <http://library.ui.ac.ir>

۵. کتابخانه‌های دانشگاه آکسفورد، انگلستان <http://www.ox.ac.uk/research/libraries/index.html>

۶. کتابخانه دانشگاه کمبریج، انگلستان <http://www.lib.cam.ac.uk>

۷. کتابخانه دانشگاه اسلو، نروژ <http://www.ub.uio.no/english>

۸. کتابخانه دانشگاه پرینستون، آمریکا <http://library.princeton.edu>

۹. کتابخانه دانشگاه راتگرز، آمریکا <http://www.libraries.rutgers.edu>

۱۰. کتابخانه‌های دانشگاه تورنتو، کانادا <http://www.library.utoronto.ca/home>

۱۱. کتابخانه دانشگاه بریتیش کلمبیا، کانادا <http://www.library.ubc.ca/welcome.html>

۱۲. کتابخانه دانشگاه توکیو، ژاپن <http://www.lib.u-tokyo.ac.jp/index-e.html>

۱۳. کتابخانه دانشگاه مالایا، مالزی <http://www.umlib.um.edu.my>

۱۴. کتابخانه دانشگاه آکلند، نیوزلند <http://www.library.auckland.ac.nz>

۱۵. کتابخانه دانشگاه ادینبرو، اسکاتلند <http://www.lib.ed.ac.uk>

۱۶. کتابخانه دانشگاه سیدنی، استرالیا <http://www.library.usyd.edu.au>

۱۷. کتابخانه دانشگاه آدلاید، استرالیا <http://www.adelaide.edu.au/library>

۱۸. کتابخانه دانشگاه شیلی، شیلی <http://www.uchile.cl/bibliotecas>

۱۹. کتابخانه‌های دانشگاه کیپ‌تاون، آفریقای جنوبی <http://www.uct.ac.za/research/libraries>

۲۰. کتابخانه دانشگاه کویت، <http://library.kuniv.edu.kw>

اطلاعات، دوره ۲۳، ش ۴، صص ۳۵ - ۶۸

۳. مک‌گچین، رابرت. (۱۳۷۸). «معیارهای گزینش منابع

دسترس‌پذیر در وب برای مجموعه‌سازی یک کتابخانه دانشگاهی»، ترجمه یزدان منصوریان، فصلنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی آستان قدس رضوی، دوره ۳، ش ۱، صص ۱۱۳ - ۱۲۸.

۴. منصوریان، یزدان. (۱۳۷۹). «ویژگی‌های وبگاه کتابخانه‌ها در اینترنت»، فصلنامه پیام کتابخانه، دوره ۱۰، ش ۴، صص ۱۰ - ۱۷.

۵. والر، ریچارد. (۱۳۷۹). «شصت ویژگی یک سایت اینترنتی مناسب»، ترجمه یزدان منصوریان، پژوهشنامه اطلاع‌رسانی مرکز

اطلاعات و مدارک علمی وزارت جهاد کشاورزی، اسفند ۷۹، صص ۸ - ۶.

۶. یوسفی فرد، مهرداد (۱۳۸۵). «بررسی و ارائه ویژگی‌های مناسب برای سیستم‌های مدیریت محتوای وبگاه‌های کتابخانه‌های

دانشگاهی ایران بر اساس عناصر مطرح در وبگاه‌های کتابخانه‌های دانشگاهی دنیا»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران، تهران.

7. Barker, J., and Saifon O. (2009). *Evaluating Web Pages: Techniques to Apply & Questions to Ask*, University of California, Berkeley, [on line] Available: <http://www.lib.berkeley.edu/TeachingLib/Guides/Internet/Evaluate.html> (accessed 10 June 2010)

8. Becker, S.A. (2002) 'An exploratory study on web usability and the internationalization of US e-businesses', *Journal of Electronic Commerce Research*, Vol. 3, No. 4, PP. 265278-.

9. Chiou, W. C.; Lin C. C.; and Perng, C. (2009) Website evaluation: consistency between website presence and strategy, *International Journal of Information Systems and Change Management*, Vol. 4 No. 1, PP. 66-84.

10. Chiou, W. C.; Lin C. C.; and Perng, C. (2010) A strategic framework for website evaluation based on a review of the literature from 1995-2006, *Information Management*,

11. George, C. A. (2008). *User-Centred Library Websites: Usability Evaluation Methods*, Oxford: Chandos Publishing.

12. Nielsen, J. (1999), *Designing Web Usability*. Indianapolis: New Riders Publishing.

13. Nielsen, J. (2000) *Designing web usability: the practice of simplicity*. Indianapolis, IN: New Riders.

14. Nielsen, J. and Pernice, K. (2010) "Eyetracking Web Usability", New Riders Press.

15. Raskin, J. (2000) *The humane interface: new directions for designing interactive systems*. Reading, MA: Addison-Wesley.

16. Raward, R. (2001). *Academic library website design principles: development of checklist*. AARL: Australian Academic and Research Library, Vol. 32 No. 2, PP. 123-136.

17. Robertson, M (2007), *How to Design a Good Website*, College of Letters & Science at the University of California, Berkeley, [on line]